

ניתוח קצר של אופייה הדתי של סיינטולוגיה

Ph.D. ג' גורדון מלטון,
ארצות-הברית
10 במאי 1981

Ph.D. סמואל סי' היל,
ארצות-הברית
12 באוגוסט 1979

Ph.D. גארי ד' בומה,
אוסטרליה
30 באוקטובר 1979

Ph.D. אירווינג הקסהאם,
קנדה
6 בפברואר 1978

ניתוח קצר של אופייה הדתי של סיינטולוגיה

Ph.D. , ג' גורדון מלטון,
ארצות-הברית
10 במאי 1981

Ph.D. , סמואל סי' היל,
ארצות-הברית
12 באוגוסט 1979

Ph.D. , גארי ד' בומה,
אוסטרליה
30 באוקטובר 1979

Ph.D. , אירווינג הקסהאם,
קנדה
6 בפברואר 1978

ניתוח קצר של
אופייה הדתי של סיינטולוגיה

תוכן העניינים

1	מחקר קצר על דת הסיינטולוגיה גי גורדון מלטון, Ph.D.
5	סיינטולוגיה, דת חדשה סמואל סי' היל, Ph.D.
9	האם סיינטולוגיה היא דת? גארי ד' בומה, Ph.D.
11	הסטאטוס הדתי של סיינטולוגיה אירווינג הקסהאם, Ph.D.

הקדמה

סיינטולוגיה, שהתחילה בתחילת שנות ה-50, עוררה התעניינות רבה מצד מלומדים בתחום הדת ברחבי העולם לאורך השנים מאז הקמתה.

החוברת הזאת מכילה ארבעה ניתוחים קצרים מתוך מאות המחקרים הקיימים שפורסמו על סיינטולוגיה. הם נכתבו בין השנים 1978-1981. המחברים שלהם מציגים נקודות מבט ייחודיות וגיוון גיאוגרפי ופילוסופי.

מחקר קצר על דת הסיינטולוגיה

ג' גורדון מלטון, Ph.D.

ד"ר מלטון כתב ב-1981:

אני המנהל של 'מכון המחקר של הדתות באמריקה' הממוקם באוונסטון, אילינוי, מרכז מחקר לחקר קבוצות דתיות קטנות בארצות-הברית. אני המנהל של המרכז הזה במשך 10 השנים האחרונות.

אני כומר בעל הסמכה בכנסייה המתודיסטית המאוחדת, הסמכה שקיבלתי ב-1968, ואני הכומר הראשי של הכנסייה המתודיסטית המאוחדת עמנואל באוונסטון, אילינוי, ונמצא בתפקיד הזה כבר שלוש וחצי שנים.

אני חבר ב-'אגודה לחקר מדעי של דתות' ו-'ההתאחדות האמריקאית להיסטוריה של דתות'.

אני בעל תואר ראשון במדעי הרוח מבירמינגהם סאות'רן קולג' ; בעל תואר שני בתיאולוגיה מהסמינריון התיאולוגי גארט הקשור לכנסייה המתודיסטית המאוחדת ; ובעל דוקטורט בהיסטוריה וספרות של דתות מאוניברסיטת נורת'ווסט (1975).

כתבתי שבעה ספרים, הייתי אחד העורכים של 'האנציקלופדיה של המתודיזם בעולם', והמחבר של 'המדריך לגופים דתיים בארצות-הברית'.

ב-16 השנים האחרונות, בנוסף לחובותיי בתור הכומר הראשי בכנסייה שלי והמנהל של 'מכון המחקר של הדתות באמריקה', עסקתי בעבודת מחקר נרחבת וכתבתי את 'האנציקלופדיה של הדתות באמריקה', עבודת עיון מקיפה שבוחנת קרוב ל-1,200 דתות שונות שקיימות באמריקה, ומתארת את ההיסטוריה, העיסוקים הדתיים והאמונות של כל אחת מהן. למיטב ידיעתי, זאת העבודה הראשונה בסדר גודל כזה מאז 1936.

בחנתי את סיינטולוגיה גם מתוקף תפקידי ככומר בכנסייה המתודיסטית המאוחדת וגם בתור המנהל של 'מכון המחקר של הדתות באמריקה'. על סמך ניסיוני העשיר בתור חוקר של תנועות דתיות; המחקר שניהלתי לגבי עיקרי האמונה, האמונות והעיסוקים הדתיים של דת הסיינטולוגיה, הביקורים שערכתי בכמה ארגונים של סיינטולוגיה (לרבות ארגון הסיינטולוגיה של מיזורי) וביקורים ארוכים שערכתי אצל יועצים רוחניים של סיינטולוגיה, אני מוצא שסיינטולוגיה היא דת במובן המלא ביותר של המילה. יש בה עיקרי אמונה שהושקעה בהם מחשבה רבה, לרבות אמונה בישות עליונה, אמונה בחירותה של הנפש ובנצחיותה של הנפש, שיטת פולחן וקיום מנהגים, תוכנית נרחבת של ייעוץ רוחני, ושירות עזרה לקהילה שמגלם את עיקרי האמונה והאמונות של הדת. רק לעתים נדירות דת חדשה מגשימה תוכנית מלאה שכזו בדור הראשון שלה. הבחינה שלי של הדת כללה השתתפות אישית בטקס נישואין של סיינטולוגיה וגם השתתפות בשירות סופשבוע של סיינטולוגיה. הטקסים הדתיים של הדת, לרבות נוהלי הפולחן שלה, החתונות, טקסי הענקת השם והלוויות מופיעים בספרים 'הטקסים והדרשות של הכנסייה המייסדת של סיינטולוגיה' ו-'הרקע, הייעוץ הרוחני, הטקסים והדרשות של דת הסיינטולוגיה'. הם בנויים לפי דפוסים מסורתיים ומעביר אותם יועץ רוחני של הדת.

בדת הסיינטולוגיה יש את האמונה, המסירות וההכרה באלוהות של "הישות העליונה", בנוסף לאמונה בנצחיותה של הנפש ושהאדם הוא ישות רוחנית. הדברים האלה ברורים לעין בכל הפעילויות של הקבוצה – בתוכנית שהדת בנתה, באמונות ובעיסוקים הדתיים שלה, ובספרות שלה, לרבות הספרים הנזכרים לעיל.

האמונות של הדת, ההכרה באלוהות ויחסה לאלוהים או לישות העליונה ברורים לעין גם בתוכנית הייעוץ הרוחני של הדת, בטקסים הדתיים שלה, בחיי הקהילה ובתוכניות להתקדמות רוחנית.

סיינטולוגיה עוסקת בשאלות הדתיות הבסיסיות של מאיפה באנו, מדוע אנחנו כאן ולאן אנחנו הולכים.

סיינטולוגיה מקיימת באופן קבוע שירות סופשבוע, ולמרות שהוא לא האירוע הדתי המרכזי של השבוע כמו בכנסייה המתודיסטית, הוא בכל זאת מספק לקהילה אפשרות לקיים פולחן בתור קבוצה.

סיינטולוגיה באופן קבוע מפיצה את האמונות שלה דרך הערוצים המקובלים של הטקסים והדרשות, הפצה של פרסומים דתיים ותוכניות בקהילה.

סיינטולוגיה היא בהחלט דת במובן המלא ביותר של המילה.

ג' גורדון מלטון

10 במאי 1981

ג' גורדון מלטון הוא המייסד והמנהל של 'מכון המחקר של הדתות באמריקה' בסנטה ברברה, קליפורניה. הוא הוביל תוכנית מחקר על דתות אמריקאיות מגוונות רבות, עם תשומת לב מיוחדת לתנועות דתיות חדשות שהפכו להיות מאוד נפוצות באמריקה מאז 1965. הוא הסופר/העורך של יותר מ-20 ספרים, לרבות 'האנציקלופדיה של דתות אמריקאיות' (מהדורה 4, 1994), 'חויית הכת', 'האנציקלופדיה של העידן החדש, המנהיגים הדתיים של אמריקה', ולאחרונה 'האנציקלופדיה של הדתות האפרו-אמריקאיות'. ד"ר מלטון הוא כומר בכיר בכנסייה המתודיסטית המאוחדת ועבד עם המחלקה לחקר דתות באוניברסיטת קליפורניה.

סיינטולוגיה דת חדשה

סמואל ס' היל, Ph.D.

ד"ר היל כתב ב-1979:

אני חוקר מקצועי בתחום של תנועות דתיות בארצות-הברית, כפי שניתן לראות מהדברים הבאים:

א. אני בעל תואר דוקטורט בנושא דת מאוניברסיטת דיוק.

ב. ב-20 השנים האחרונות אני מחזיק בתפקיד של פרופסור לדת, שמתוכן הייתי שנה אחת באוניברסיטת סטטסון, 12 שנים באוניברסיטת צפון קרוליינה בצ'אפל היל ובאוניברסיטת פלורידה מאז 1972.

ג. פרסמתי שלושה ספרים ואינספור מאמרים על הנושא.

ד. אני מלמד את הנושא הזה באופן קבוע.

במשך השנה וחצי האחרונות התמקדתי בחקר של סיינטולוגיה, ומאמין שאני מספיק מיומן מבחינה מקצועית להעריך את אופייה וטבעה.

שתי מסקנות בולטות בכל ההערכות שביצעתי לגביה. המסקנה הראשונה שלי היא שזה ארגון דתי חדש, צעיר, שעדיין לא הגיע למימוש מלא ושיש לראות אותו בתור ארגון שעדיין צומח, עדיין מתפתח, עדיין מחפש את דרכו – מאפיינים שהם נכונים לגבי כל הדתות החדשות. המסקנה השנייה היא שיש לו הרבה יותר מן המשותף עם הדתות מהמזרח כגון הינדואיזם ובודהיזם מאשר יש לו עם האמונות המערביות המבוססות על התנ"ך, הנצרות והיהדות. זה חיוני לשפוט את סיינטולוגיה לפי הסטנדרטים שלה, שהם קרובים יותר למזרח מאשר לדתות במערב, ולא לנסות לכפות עליה קטגוריות מערביות. השאלה אם היא מתאימה לערכים, לטענות ולהנחות המערביות היא לא רלוונטית לשאלה אם היא דת או לא.

הגעתי למסקנה שסיינטולוגיה עונה על ההגדרה של דת מאחר שהיא מכילה, כמו כל הדתות האחרות, ארבעה מרכיבים סטנדרטיים:

א. עיקרי אמונה. היא מלמדת את הקיום של הממד הרוחני האולטימטיבי של המציאות.

ב. תקנון התנהגות. היא פועלת לפי חוש אתי מפותח, מדגישה ערכים חיוביים ומבדילה בין טוב לרע, בין נכון לשגוי.

ג. כת. (במובן של קבוצה המכירה בממד האלוהי). היא שואפת באופן שיטתי ליצור חיבור בין האנשים לבין הממד הרוחני של המציאות, הממשות האולטימטיבית, הישות העליונה או אלוהים.

ד. קהילה. יש בה מושג ברור לגבי זהות קבוצתית והיא מהווה קהילה דתית מאורגנת.

בדרך כלל מתייחסים לארבעת המרכיבים האלה בתור המרכיבים של תנועה דתית בכל מקום.

בהתאם לכך, סיינטולוגיה היא דת לגיטימית, עם אמונות ועיסוקים מעשיים משלה. ביסודו של דבר, סיינטולוגיה היא תיאוריה של ידע או דרך להבין שבאמצעותה חברי הקהילה יודעים מהי הישות העליונה ואיך לקחת בה חלק כדי לשפר את הרווחה האישית והחברתית שלהם. באמצעות ידיעה או הבנה מהסוג הזה של ההכרה באלוהות, האדם מממש את עצמו, מגיע למודעות עצמית ונמצא במערכת יחסים מרפאת עם אלוהים. בתהליך הזה של הגעה לחופש רוחני אמיתי, האדם מסיר את המכשולים והמחסומים לחופש הזה מחייו, ומגיע למצב שמממש את השאיפה שלו להיות שלם ומאושר. מהבחינה הזאת היא די דומה להינדואיזם ולבודהיזם.

סיינטולוגיה מכירה במציאות של הממשות האולטימטיבית או אלוהים. "אלוהים" מופיע בה פחות בצורה של "ישות עליונה" אישית ויותר במובן של "ממשות אולטימטיבית", הדרך שבה הדברים הם במובנם האולטימטיבי והטהור ביותר, ומכאן הדרך לחיים מלאים שפתוחה לכל האנשים. באמצעות השימוש בהתגלמויות שלעתים קרובות מועברות בצורה של טכניקות, האנשים יכולים להגיע לקשר עם הישות העליונה ולמעורבות פעילה בה. במובנים האלה, סיינטולוגיה היא יותר מזרחית מאשר מערבית, ויותר קרובה לבודהיזם מאשר להינדואיזם. מטרתה להגיע להארה באמצעות קשר לדברים כפי שהם באמת במובן האולטימטיבי שלהם.

השיטה העיקרית של ההתנסות הדתית היא על בסיס ייעוץ מיועץ רוחני. היא מורכבת מיישום סיינטולוגיה על-ידי יועץ רוחני על חבר הקהילה. זאת הדרך העיקרית שבה האדם מגיע להארה, לקשר עם הישות העליונה. מתקיימים טקסים ציבוריים, אבל הם פחות חשובים להבנה של סיינטולוגיה מאשר הייעוץ האישי מיועץ רוחני. במהלך הייעוץ הזה מתרחשת ההתחברות האמיתית לאלוהים.

סיינטולוגיה כדת לא דורשת בלעדיות דתית; לדוגמה, האדם רשאי להיות סיינטולוג וגם משהו אחר, למשל קתולי. גם כאן היא מתאימה יותר לגישה המזרחית המאפשרת פלורליזם של אמונות ועיסוקים. אבל באופן מעשי, רק סיינטולוגים בודדים היו פעילים גם בדת אחרת. במהלך 29 השנים האחרונות, סיינטולוגיה התפתחה לדת מ-"דיאנטיקה", תיאוריה וטכניקה איך להגיע לחיים מלאי רווחה רוחנית ופיזית. אני משער שככל שהדת תתקדם, היא פחות תעודד את המצב שאדם מחזיק בשתי דתות, וגם האפשרות הזאת תבוא פחות ופחות לידי ביטוי. במילים אחרות, אני צופה שהיא תהפוך להיות יותר ויותר מודעת לעצמה בתור דת.

המונח "פילוסופיה דתית יישומית" מתאר את סיינטולוגיה היטב – אבל רק אם מוציאים את המונח מתוך המסגרת הדתית המערבית השלטת. משמעות המונח מההיבט החיובי היא:

א. סיינטולוגיה היא דת, כי היא מספקת ידע ואמצעים להתחבר לישות העליונה.

ב. היא מדגישה תוצאות (מכאן: "יישומית") כגון הכרה עצמית טובה יותר, הבנה, בריאות ואושר.

מצד שני, באמצעות השימוש במילה "פילוסופיה" היא פונה יותר לכיוון של השקפה, נקודת מבט, ולא לתיאולוגיה מפותחת לגבי אלוהים אישי המבוססת על אירועים היסטוריים (כמו שיש בדתות המבוססות על התנ"ך).

לפי כל הסטנדרטים האמריקאיים הידועים – החוקיים, המעשיים והדתיים – הגעתי למסקנה שדת הסיינטולוגיה היא אכן מה ששמה מצוין, ארגון דתי אמיתי.

סמואל סי' היל

12 באוגוסט 1979

בזמן כתיבת דברים אלה ד"ר היל היה פרופסור לדת באוניברסיטת פלורידה.

האם סיינטולוגיה היא דת?

גארי ד' בומה, Ph.D.

ביקשו ממני את דעתי המקצועית על השאלה:

האם סיינטולוגיה היא דת? יש לי את הכישורים המקצועיים הבאים שרלוונטיים לנושא הזה:

תואר ראשון במדעי הרוח מקלווין קולג' (יוונית ופילוסופיה)

תואר ראשון בתיאולוגיה מהמכללה התיאולוגית הדתית פרינסטון (דת וחברה)

תואר שני מאוניברסיטת קורנל (סוציולוגיה)

דוקטורט מאוניברסיטת קורנל (סוציולוגיה של דת)

אני פעיל בתחום המחקר המדעי של דת יותר מעשור שבמהלכו פרסמתי מאמרים רבים בתחום, הייתי יושב-ראש של סימפוזיון בנושא ההגדרה של דת, והרצאתי על הסוציולוגיה של דת באוניברסיטת דלהוויז, באוניברסיטה הארצית של מישגן ובאוניברסיטת מונאש.

קראתי ספרים רבים על סיינטולוגיה וביקרתי בארגון בוויקטוריה. על סמך המסמכים האלה והביקור הזה, דעתי המקצועית היא שאפשר לשים את סיינטולוגיה בקטגוריה של דת. הרשה לי להרחיב בעניין.

בעוד שיש מחלוקות בנושא של חקר הדת לגבי ההגדרה של דת, כל ההגדרות השונות יכניסו את סיינטולוגיה, האמונות והעיסוקים שלה לקטגוריה של דת ללא שום מחלוקת. המחלוקות בתחום הזה מתרכזות בשאלה עד כמה זה שימושי להחיל את המונח דת על קבוצות שדבקות בתפיסות עולם שאין בהן תפיסת עולם ספציפית וברורה שמעוגנת ומבוטאת בהתחייבות בסיסית לישות, להתקיימות או לעיקרון על-טבעיים. היות ועיקרי האמונה של סיינטולוגיה מתרכזים בבירור סביב התחייבות כזאת ונובעים ממנה, לא יהיה שום ספק בלבם של הסוציולוגים של דת שבכל הקשור לסיינטולוגיה אכן יש להם עסק עם דת.

אמיל דוקהים, אחד האבות המייסדים של הסוציולוגיה של דת, הגדיר דת בתור: "מערכת מאוחדת של אמונות ועיסוקים הקשורים לדברים מקודשים ... שמאחדים את כל האנשים שדבקים בהם לקהילה מוסרית מאוחדת שקוראים לה תנועה דתית".

ג'ררד לנסקי, במחקר רב ההשפעה שלו "הפקטור הדתי", מגדיר דת בתור "... מערכת של אמונות לגבי אופיים של הכוחות שבסופו של דבר מעצבים את גורלו של האדם, ועיסוקים הקשורים למערכת הזו המשותפים לכל חברי הקבוצה".

אם האדם ישתמש בהגדרות האלה של דת, הוא בהחלט יגיע למסקנה שסיינטולוגיה היא דת.

גארי ד' בומה

30 באוקטובר 1979

בזמן כתיבת דברים אלה, ד"ר בומה היה חלק מסגל ההוראה במחלקה לאנתרופולוגיה ולסוציולוגיה, אוניברסיטת מונאש, קלייטון, ויקטוריה, אוסטרליה.

הסטאטוס הדתי של סיינטולוגיה

אירווינג הקסהאם, Ph.D.

ד"ר הקסהאם כתב ב-1978:

ביקשו ממני את דעתי המקצועית לגבי הסטאטוס של סיינטולוגיה בתור דת. למדתי חומרים של סיינטולוגיה, דיברתי עם חברים בה וקראת ספרים על סיינטולוגיה. כתוצאה מעבודה זו, אני נמצא עכשיו בעמדה שאני יכול לדבר על הסטאטוס של סיינטולוגיה כדת.

אולי כדאי שאומר כמה דברים על עצמי כדי לאפשר לכל אדם העשוי לקרוא דברים אלה לשפוט את תקפותן של מסקנותיי.

אני נוצרי אוונגליסטי ובעל תואר ראשון בלימודי דת מאוניברסיטת לנקסטר שבה למדתי עם הפרופסור ניניאן סמארט. לאחר מכן חקרתי את ההיסטוריה של דת באוניברסיטת בריסטול עם הכומר פ"ב וולבורן. בתור בוגר של תואר ראשון התמקדתי בעבודתי באינטראקציה בין דת לחברה, במהלך לימודי לתואר שני התמקדתי בתנועות דתיות בבריטניה ובמהלך הדוקטורט שלי על הקשר בין הקלוויניזם ללאומנות האפריקאנית בדרום-אפריקה. מאז שסיימתי את לימודי המשכתי להתעניין בדת בדרום-אפריקה ובתנועות דתיות חדשות בחברה המערבית. כרגע אני ממלא את התפקיד של פרופסור משנה בנושא הפילוסופיה של דת במכללת רגינט בוונקובר. מכללת רגינט היא מכללה תיאולוגית לתארים מתקדמים המסורה לדת הנצרות.

אחת הבעיות העיקריות בעת דיון בטבע הדתי של כל תנועה, זאת השאלה לגבי ההגדרה של דת. למרות שהמלומדים מציעים הגדרות שונות רבות של דת, ניתן לחלק את ההגדרות האלה, בקווים מאוד כלליים, לשתי קטגוריות עיקריות. יש את ההגדרות שמגדירות את הדת מהבחינה של ארגון בעל מאפיינים של כת ויש את ההגדרות שמגדירות דת במונחים של דרך חיים. כדי להעריך את האופי הדתי של סיינטולוגיה התחלתי עם ההגדרה שנתן פרופסור ניניאן סמארט, שהוא אחד השמות המובילים בעולם בתחום של לימודי דת וחקר הדת. ההגדרה הזאת ניתנה בקולוקוויים באוניברסיטת לנקסטר בדצמבר 1969 וניתן למצוא אותה במאמר מאת פרופסור

סמארט שנקרא "המשמעות ב- והמשמעות של דת". בסוף החלק הראשון במאמר, פסקת סימוכין 2.60, פרופסור סמארט נותן את ההגדרה הבאה:

סדרה של טקסים ממוסדים שניתן לזהותם עם מסורת, שמבטאים או מעוררים תחושות פולחניות ומכוונים למקור אלוהי או נשגב שניתן לראותו בהקשר לסביבה האנושית הפְּנוּמְנולוֹגִית, ושמטוארים, לפחות בחלקם, בעזרת מיתוסים או מיתוסים ודוקטרינות.

על סמך ההגדרה הזאת ומה שלמדתי לגבי סיינטולוגיה, זה ברור לעין שהכתבים והעיסוקים של סיינטולוגיה בקולומביה הבריטית אכן מצביעים על כך שסיינטולוגיה צריכה להיות מוגדרת בתור דת. זה גם ברור לעין שניתן לסווג את סיינטולוגיה בתור דת על סמך ההגדרות שרואות את הדת בתור דרך חיים טוטלית. בהקשר זה אני אפנה אותך לעוד מאמר שפורסם בקולוקוויים באוניברסיטת לנקסטר ב-1969 מאת הכומר פ"ב וולבורן. שמו של המאמר "לעבוד לעבר חיסול המושג של דת". במאמר הזה, הכומר וולבורן מעלה טיעונים חזקים שיש להבין דת בתור דרך חיים טוטלית ולא רק בתור פעילות עם מאפיינים של כת. על סמך ההגדרה שלו אין שום קושי לזהות את סיינטולוגיה בתור דת.

לסיכום הייתי רוצה להוסיף שעמדתי האישית לגבי אופייה הדתי של סיינטולוגיה דומה לעמדתו של ד"ר רוי וואליס. כמוני, גם הוא מאמין שסיינטולוגיה היא ביטוי אמיתי של אמונה דתית. וכמוני, הוא מעביר ביקורת על אמונות ועיסוקים מסוימים בדת הסיינטולוגיה. להצהרה לעיל יש להוסיף את ההסתייגות שיש לי ביקורת על תנועות דתיות רבות אחרות.

אירווינג הקסהאם

6 בפברואר 1978

בזמן כתיבת מאמר זה, ד"ר הקסהאם היה פרופסור משנה בנושא הפילוסופיה של דת, מכללת רגינט, ונקובר, קולומביה הבריטית, קנדה.